

Toimetus ja talitus:

Kaarli t. 8.
Tel. 451-91.

Tellimise hind aastas

Üksuste viisi — à 50 snt.
Üksikult . . . — à 1 kr

Harjulane

Kaitseliidu Harju maleva häälekandja

Kuulutuste hind:

Kuulutuste küljel . . . 6 snt. mm.
Esimesel . . . 10 " "
Teksti sees . . . 12 " "
Kaitseliitlastele 50% hinnaalandus.
Tellimisi võtavad vastu kõik komp.
päälikud ja naisosakon. esindajad

L 3. 216 - 1956

Nr. 1.

4849

24. jaanuaril 1936. a.

IX aastakäik.

Sisu:

1) Riigivanema otsus nr. 3; 2) Kaitseliidu ülema ringkiri nr. 525-R; 3) Isamaa saatus kohustab; 4) Riigivanema K. Päts'i kõne; 5) Kv. ülemjuhataja kindral J. Laidoner'i kõne; 6) Tee Eesti parema tuleviku poole; 7) Raadioskõnelejad; 8) Naiskodukaitse ala; 9) Noorte kotkaste ala.

28587

Riigivanema otsus nr. 3.

8. jaanuaril 1936. a.

Esitan Eesti rahvale Eesti Vabariigi Põhiseaduse paragrahvid 1 ja 27 alusel otsustamiseks alljärgneva Rahvuskogu kokkukutsumise otsuse kava ja määran rahvahääletuse 23., 24. ja 25. veebruariks 1936. a.

Eesti rahva otsus Rahvuskogu kokkukutsumiseks.

Eesti riigivõimu kõrgeima kandjana

Eesti rahvas

rahvahääletusel 23., 24. ja 25. veebruaril 1936. aastal

O t s u s t a s :

1) anda Riigivanemale volituse kokku kutsuda Rahvuskogu, kelle ülesandeks on vastu võtta vajalikud parandused maksva Eesti Vabariigi Põhiseaduses või vajaduse korral töötada välja ja vastu võtta uus Põhiseadus;

2) et Põhiseaduse parandamisel või uue Põhiseaduse väljatöötamisel tuleb Rahvuskogul võtta juhtnööriks, et Eesti jääb rahvavalitsuslikul alusel valitsetavaks Vabariigiks, kus kõrgeim võim on rahva käes ja et Eesti riiki juhib valitav riigipea tema poolt ametisse kutsutava valitsuse ning kahekojalise rahvaesinduse tasakaalustatud koostööl;

3) volitada Rahvuskogu vastu võtma Põhiseaduse elluviimiseks vajalikke seadusi ;

4) Rahvuskogu koosseisu ja tegevuse kohta määrata järgmist:

— Rahvuskogu on kahekojaline;

— Rahvuskogu esimesel koyal on 80 liiget, kes valitakse rahva poolt üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel isikuvalimise põhimõtte alusel Riigivanema poolt antavas sellekohases valimiseseaduses ettenähtud korras;

— Rahvuskogu teisel koyal on 40 liiget; teine koda koosneb kohtute, omavalitsuste, majanduslike kude ja kutsete omavalitsuste, vähemusrahvuste kulturomavalitsuste, Tartu ülikooli, kaitseliidu ja kirikute esindajaist Riigivanema poolt määratavail alusel ja Põhiseaduse väljatöötamiseks vajalikkude teadmistega ja kogemustega isikute hulgast Riigivanema poolt määratud kümnest liikmest;

— Rahvuskogu esimene ja teine koda töötavad eraldi; kui lahkuminekute puhul Rahvuskogu kodukorras määratud alustel ettevõetavad kooskõlastamiskatsed jäävad tagajärjetuiks, moodustavad nad Rahvuskogu üldkoosoleku, kus küsimus otsustatakse hääaltenamusega;

— Rahvuskogu peab lõpetama temale pandud ülesanded kuue kuu jooksul arvates tema kokkuastumisest;

— Rahvuskogu liikmed ei saa palka, kuid neile tasutakse istungitest osavõtmise kulud.

K. Päts, Peaminister
Riigivanema ülesannetes.

Joh. Müller, Kohtuminister.

Kaitseliidu ülema ringkiri

11. jaan. 1936. a. Nr. 525—R.

„Lähemal ajal — 23., 24. ja 25. veebruaril s. a. seisab meie rahval ees suurim ja tähtsaim küsimus — rahvahääletamine rahvuskogu ja põhiseaduse asjus.

Pisemagi seletusetagi on selge, et rahva osavõttust rahva vastusest esitatud küsimustele ripub meie rahva ja riigi saatus.

Sellepärast, erakorralise tähtsuse kõikide teadlikkude kodanikkude osavõtt rahvahääletusega ühenduses olevatest töedest.

Tean, et Riigivanem, Ülemjuhataja ja Vabariigi valitsus on kõige kindlamad demokraatliku korra ja rahvavalitsusliku viisi pooldajad. Nende senine võitlus on olnud võitlus üksiku võimu ja üheparteilise korra vastu.

Kui nemad nüüd pööravad rahva poole, kutsudes meid kõiki appi jäädava demokraatliku korra lõplikuks kindlustamiseks Eestis, — siis on iga kodaniku pühaim kohus — käed külge panna.

Uue korra maksimahakkamine tooks tagasi meile ka kodurahu. Kaitseliidu peamiseks ülesandeks on rahu säilitamine Eestis. Esimeseks rahu säilitamise abinõuks on — rahutuste ärahoidmine rahulikul teel.

Siia kuuluvad võitlus sõnaga, mõttega ning küsimuste lahendamine demokraatlikudel alustes ja teedel. Partei-poliitilistest heitlustest oleme meie, — kaitseliitlased, — alati eemale hoidunud ning saame seda tegema kõige kindlamalt ka tulevikus.

Suurtest riiklistest küsimustest, mis määravad rahva saatus ja tema rahuliku arenemise — oleme meie aga kohustatud ja kutsutud osa võtma. Sellepärast, — arvestades rahvahääletusel otsustamisele tulevate küsimuste äärmist tähtsust meie rahva tuleviku kohta, pöörangi mina Teie poole — kaitseliidu mehed ja naised — ning palun: Ühiselt kõik tööle!

Lisan kohe juure, et kaitseliit, kui organisatsioon, — relvadega, rivis, vormis kusagil ei esine. Kõik olete aga kutsutud tööle ühiskodanikena — eraisikutena.

Tean Teid ja tunnen Teid ning sellepärast usun, et see minu ringkiri, mis esimene sarnane kümne aasta jooksul, leiab kindlasti täitmist.“

J. Orasmaa, kindral-majoor.
Kaitseliidu ülem.

Ühtlasi teatan, et kõigil maleva ja naiskodukaitse liikmeil tuleb kõigiti kaasaaidata ja selgitustööd teha rahvahääletuse edukaks läbiviimiseks rahvuskogu kokkukutsumiseks täielikuks kontaktis vallavalitsustega, õpetajaskonnaga, teiste organisatsioonidega, sest see on meie ühine riiklik ja rahvuslik ettevõte.

Rahvahääletuse läbiviimise kaasaaitamine ja kaasatööamine on iga kaitseliidu- ja naiskodukaitsja liikme pühaim kohus ja ülesanne. Kuidas kaasaaidata ja selgitustööd teha arutatakse üksikasjaliselt läbi üksuste- ja naiskodukaitse jaoskondade töökoosolekutel antud juhtnõuade ja „Harjulases“ avaldatud selgituse materjalide põhjal.

K. Saar, majoor,
Harju malevapealik.

Isamaa saatus kohustab!

Rahvaste elus on silmapilke, mis otsustavad nende saatus ajaloolises arenemise käigus.

Meie rahval seisab ees otsustava tähtsusega ajalooline silmapilk 23., 24. ja 25. veebruaril s. a., kus tal tuleb vastust anda hääletamise teel Riigivanema otsusele Rahvuskogu kokkukutsumiseks.

Hääletab rahvas Riigivanema otsuse poolt, kutsutakse kokku rahvuskogu, kus töötavad rahva esindajana ja riigi loojana rahva enda poolt valitud parimad isamaapojad-tütred, kes otsustavad põhiseaduse küsimuse lõplikult, mille põhjal demokraatlikudel alustel kutsutakse ellu kõrgemad riigiasutused ja seatakse sisse rahulik riiklik kord.

Härra Riigivanem ja Kaitseväge Ülemjuhataja on rahvast Vabariigi algpäevist alati otsustavatel ajaloolistel silmapilkudel juhtinud õnnelikkudele radadele ja ka praeguses tuultepöörises, koos Vabariigi valitsusega, ärahoidnud meid hädasohtlikkudest sisemistest rahutustest ja vapustustest viimastel aastatel. Kui nemad nüüd rahva poole pööravad ja ütlevad, et Eesti riik vajab edaspidiseks arenguks rahvuskogu kokkukutsumist, kes lahendab põhiseaduse küsimuse, mis oleks rajatud eesti rahva demokraatlikkudele töökspidamistele ning millega oleks kõrvaldatud nii Eesti Vabariigi esimese, kui ka praegu maksva põhiseaduse puudused, siis nõuab seda isamaa saatus, ning tuleb kõigil kodanikel 23., 24. ja 25. veebruaril s. a. väljaminna ja Riigivanema otsusele jaatav vastus anda.

Harjulased — kaitseliitlased, naiskodukaitse liikmed ja noorte täiskasvanud juhid, kes teie olete vabatahtlikult astunud kaitseliidu ridadesse selleks, et olla alati valmis ja valvel isamaa kaitseks meie iseseisvusele vaenulikkude jõudude vastu, teadke, et meid on nüüd ähvardamas vaenulikud jõud, et need vaenulikud jõud saavad tagasi löödud siis, kui rahvas Riigivanema otsusele jaatava vastuse annab.

Vähe on sellest, et iga kaitseliitlane, naiskodukaitse liige ja noorte juht Riigivanema otsusele hääletamisel jaatavalt vastab — vaid tal tuleb tööd teha kontaktis omavalitsuste asutuste juhtivate tegelastega ja kohalikkude seltskondlikkude organisatsioonide esindajatega selleks, et iga hääleõiguslik kodanik rahvahääletus päivil välja läheks ja riigivanema otsusele jaatava vastuse annaks — materjaale selgitustöö tegemiseks on avaldatud käesolevas „Harjulases“.

Selgitustöö tegemisel tuleb kindlasti kinnipidada, et kaitseliidu liikmed ei esineks mitte relvaga, rivis ja vormis, vaid vabakodanikkudena ja üksiknimestena.

Vabakodanikkudena tuleb täie jõu ja aktiivsusega kõigil malevapere liikmeil kõigiti kaasa aidata ja kaasa töötada, et jaatavalt läbiviia eelseisev rahvahääletus suure hääleenamusega kindlas teadmises, et see on rahvuslik ja riiklik töö, et sellest oleneb meie heakäekäik ja isamaa saatus.

K. S a a r,
major.

Avaldan teadmiseks ja käsitamiseks selgitustöö tegemisel Riigivanema K. Päts'i ja kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner'i seletused küsimuse üle, miks vajame Rahvuskogu.

RIIGIVANEMA K. PÄTS'I KÕNE:

„Umbes kuu aja pärast seisab meil ees rahvahääletus, mis meie rahva ja riigi elus suure tähtsusega küsimusi peab lahendama. Rahvahääletuse olen ma välja kutsunud oma otsusega, et teada saada rahva käest, kas ta leiab praegu tarviliku olevat volitada riigivanemat kokku kutsuda rahvuskogu, et see siis rahva esindajana otsustaks meie põhiseaduse lõplikult, teeks selles tarvilikud parandused, ja kui peaks leitama, et on tarvis uut põhiseadust, selle välja töötaks ja vastu võtaks.

Nüüd on mõnelt poolt kerkinud küsimus ja on omavahel arutatud, et

kas meil on tarvis niisugust rahvahääletust ette võtta

ja miks ei võiks meie mitte praegust põhiseadust teostama hakata, see tähendab praegumaksva põhiseaduse järgi riigis asju korraldada ja valitseda. Öeldakse, et isegi need, kes viimase rahvahääletuse eel, kui praegumaksve põhiseadus vastu võeti, selle poolt kõnelesid, nüüd ise selle põhiseaduse vastu välja astuvad.

Ma pean tähendama, et ka mina isiklikult viimase rahvahääletuse eel avalikult ütlesin, et tuleks selle põhiseaduse poolt hääletada ja see vastu võtta. Mina ütlesin siis, et parem on pool muna kui tühi koor selles mõttes, et meil olid tühjaläinud rahvahääletused seljataga. Rahvas oli tüdinenud esimesest põhiseadusest ja sellega loodud korrast meie riigis, rahvas oli kindlasti öelnud, et see kord enam edasi kesta ei või. Rahvast oli aga üles kihutatud ja ta oli kaks korda läbi kukutanud riigikogu poolt hääletamiseks ettepanud põhiseaduse kava. Kolmas kava, mis oli esitatud selle liikumise esindajate poolt, kes ennast vabadussõjalaste liikumiseks nimetasid, see kava, vaatamata ta puudustele, oli minu ja paljude teiste arvates viimane katse rahvahääletamisel parandada meie põhiseadust. Kui see kolmas põhiseaduse rahvahääletamine ka oleks tühja läinud, siis on päris selge, et meie kaua aega ei oleks võinud rahvahääletamise teel põhiseadust parandada, vaid siis oleksid tulnud teised põhiseaduse parandamise viisid, mis oleksid võinud meie riiki rahutust ja korralagedust tuua. Et seda ära hoida tuli soovitada, et rahvas hääletaks selle kolmanda, praegumaksva, põhisea-

duse poolt, et meie pääseksime ometi kord nii kaua kestnud riiklikust kriisist. Peale selle hääletasid väga mitmed tol ajal selle meeolu mõjul, et valitsusega mitte rahul ei oldud. Nii läks see viimane rahvahääletus läbi, üle 400.000 kodaniku hääletas poolt, ja meie pääsesime ajutiselt põhiseaduse kriisist.

Nüüd küsitakse: kui see põhiseadus meil umbes 2 aastat maksnud,

kas see põhiseadus tõesti nii halb on, et ta järgi ei saa riiki valitseda?

Ma tähendaksin, et see põhiseadus, kuigi tal suured ja väga suured puudused on, on meie riigile siiski kasulik olnud selles mõttes, et ta on aidanud kahe aasta jooksul, kui sisemine kriis ja rahutud meeolud kõrgele tõusid, sel ajal on see põhiseadus aidanud rahulikult ja seaduslikule alusele jäädes nii kaugemale jõuda, et meie võime rahulikult teel riigi ja rahva esinduste juure tagasi jõuda. See põhiseadus andis kõigepealt riigis ülevõimu riigivanemale ja see riigivanema võim on nii laialdane ja suur, et ta selle kahe aasta jooksul on võimaldanud riigivanemal lahendada küsimusi, mis täitsa võimatu oleks olnud, kui meil esimene põhiseadus oleks maksnud. Kui meil esimene põhiseadus oleks maksnud, ei oleks meil vist sisemiste rahutuste ja kauakestvast kriisist pääsemiseks muud teed jäänud, kui põhiseadus tühjaks tunnistada, nagu see meie naaberriigis sündinud, ja siis blankovolitusega, ilma põhiseaduseta katsuda valitsemist nii korraldada, et võimalik oleks jõuda välja normaalse korra juurde.

Selle põhiseaduse vastuvõtmisel oli oma tähendus, mis seisab selles, et meie oleme ilma verevalamiseta kahe aasta jooksul suutnud hoida korda, valitseda riiki, korraldada majandust ja eeltööd teha selleks, et parandada põhiseadust.

Kui puudutame neid puudusi, mis on praegusel põhiseadusel, siis tähendaksin kõigepealt, et see põhiseadus oma proportsionaalse valimisviisiga annaks niisuguse riigikogu, mis sisult teistsugune ei võiks olla kui see esimese põhiseaduse järgi oli.

Proportsionaalne valimisviis

lõhuks riigikogu niisugustesse rühmitustesse, millede abil valitsemine sünnitaks suuri raskusi. Teiseks

see põhiseadus annab presidendi kätte nii suure võimu,

et kui ta oma võimu täies ulatuses teostama hakkaks, võiks ta sattuda rahvaesindusega sõjajalale, ja ta võimukoondus on niivõrd suur, et võimu täiel määral tarvitades võiks sünnitada rahva seas meelekibedust. Nagu enne oli meelepaha parlamendi vastu, nii võiks uue põhiseaduse järgi tulla kriis ja meelepaha presidendi ülevõimu tarvitamise vastu. On aga tingimata tarvilik, et riigivanema võim oleks kõrgemalseisev igapäevastest tülidest. Selleks see võim peab olema teatavates piirides ja tasakaalustatud. Kui seda aga mitte ei ole, nagu praegumaksva põhiseaduse juures, siis ripub see inimesest, kes seda võimu tarvitab: on küllalt niisuguseid nähtusi rahvaste elus ette tuua, kus valitakse riigiesindajaks inimene, keda arvatakse olevat hästi tasakaalukas ja hästi kogenenud, kuid suure võimu juure pääsedes pea kaotab,

sest võimul öeldakse niisugune omadus olevat, et ta on nagu gaas, mis pudelist lahtilastult maailma laiali läheb ja ennast igalepoole laiendab. Võimul on see kalduvus, et ta tahab ennast laiendada, tahab suuremaks minna ja kõiki teisi võime, kes kõrval on, oma alla võtta. Seepärast on riigitarkus välja töötanud igale võimule ta piirid. Need piirid peab põhiseadus kindlasti ette tõmbama ja neid peab pidama, kui ei taheta, et üks võim teised kõrvale tõrjub, et jõutakse välja ühe, piiramata, võimu valitsemise juurde.

Meie rahvas, kui ta oma iseseisva riigi lõi, ei tahtnud mitte niisugust riigikorda, kus üks inimene oleks valitsenud, vaid ta oma heaksarvamise järele lõi ühe sajapealise riigikogu rahva esindajatest, ja andis neile täielise volituse toimetada riigi peremehena, olles arvamisel, et paremad inimesed, arvult sada, rahvast välja valitud, kokku tulles saavad seda võimu kõige targemalt kasutada. Aga meie näeme, et ka sajale inimesele antud võimuküllus võib raskusi sünnitada. Just see, et

meie esimesele parlamendile ei olnud piire tõmmatud,

ei olnud teda kellegagi tasakaalu pandud, viis meid niisuguse seisukorra juurde välja, et rahvas oma sise-
mise tunde järele nägi, et nii edasi minna ei saa, ja nõudma hakkas, toodagu teine peremees, toodagu president riiki, kes riigi tasakaalus hoiaks.

Kahjuks ei saa aga viimasel rahvahääletusel vastuvõetud põhiseadus mitte niisugune, et need kaks võimu oleks targalt tasakaalu seatud, vaid

siin on jälle ühe võimu ülekaal sisse seatud.

Parlamendilt on isegi ära võetud õigus, mis rahvaesinduse käes tingimata peab olema, kui ta riigis ennast maksma saab panna, see on õigus rahva käest võetavate m a k s u d e, riigivaranduste üle käsutada. Selles seisab kõikides maades rahvaesinduste võimu esimene allikas. Kui rahvas annab võimaluse maksusid võtta, kui tema otsusest, tema esindajate otsusest, ära ripub, kuidas neid maksusid, mis rahva käest nõutud, kasutada, siis on loomulik, et kõik teised võimud, mis tahavad, rahulikult töötada, rahva käest raha saada, peavad parlamendi otsuseid austama ja püüdma temaga käsikäes käia ning tema tarku nõuandeid tähele panna.

Praegune põhiseadus lubab ilma parlamendi nõusolekuta riigieelarvet vastu võtta,

tema annab veel teisigi õigusi riigivanemale. Kui sellest räägiti enne viimast rahvahääletust, siis need, kes selle põhiseaduse kava olid välja töötanud, eitasid seda, kuna vastased ütlesid, et analüseerides, selgitades seda põhiseaduse kava peab niisugusele otsusele tulema. Mina, töötades koos valitsusega kahe aasta jooksul, kahjuks ilma rahvaesinduseta, pean ütleva, et see põhiseadus annab niisuguse õiguse riigivanemale, ja — kas meie teoreetiliselt riigiõiguse seisukohalt välja minnes seda heaks kiidame või mitte, — meie oleme pidanud seda tarvitama, et oleks saanud riiki rahulikult valitseda, sest parlamendi kokkukutsumine oli võimatu. Õieti ka need ise, kes välja töötasid viimase põhiseaduse, pidid avalikult tunnistama, et

põhiseadus on puudulik,

kui nad välja astusid põhiseaduse parandamise katsega. Nad tõid paranduse ette just selles osas, mille puudulikkust neile enne rahvahääletust ette heideti. Sellega nad tunnistasid, et nad näevad, et nende põhiseadus on puudulik. Mina ei võinud sellele kavatsusele, parandada põhiseadust, sellepärast käiku anda, et mitte segadusi sünnitada, sest nagu pärast 8. detsembri mässukatset nägime,

need kavatsused ei olnud puhtast südamest ja heast tahtmisest, aidata riiki. . . rahuliku korra juurde,

vaid oli udu- ja suitsukatte tekitamine silme ees, et selle tagant mitte näha, mis ette valmistati, et selle tagant mitte näha, kuidas välismaalt sisse veeti surmariistu ja granaatisid, et inimeste verd valades võimu oma kätte saada. Võim oleks seega olnud koondatud ainult

kõikvõimsa juhi kätte põhiseaduse alusel.

Nende sihiks oli, et riiki ei juhiks mitte parlament ja rahva poolt valitud riigivanem, vaid et saada kõikvõimulist juhti selle põhiseaduse teostajaks, kes oleks võimu käsitanud oma äranägemise järgi ja mitte nii, kuidas oleks rahva tahe. Nende ainukeseks sooviks oli kõikvõimas juht, ja riigivanem ning parlament oleksid olnud ainult dekoratsiooniks sel korral. Praegune valitsus, kes kahe aasta jooksul sunnitud olnud riiki valitsema selle põhiseaduse järgi, võib öelda, et

see põhiseadus ei ole vastuvõetav demokraatliku riigikorra juures.

Walitsus on ära näinud, et niisugune riigikord võib saada hädaohlikuks riigile ja rahvale. See kord, kus presidendi valimine sünnib küll iga viie aasta järele, võib meid siiski viia niisuguste rahunutuste ette, nagu Lõuna-Ameerika riikides, kus kindlate vaheaegade järele tulevad ette rahunutused, ja see kord oleks ka meil poolrevolutsiooniline kord. Teie olete kuulnud, kuidas vapside poolt presidendi kandidaadi ülesseadmise puhul öeldi, et rahvas võib presidendi kandidaadi kohale ka telefoniposti valimisel läbi viia, kui ta seda tahab. See „telefoniposti“ riigivõimu kõrgele kohale seadmise hädaoht tuleb kõrvaldada. Meie peame oma kõrgema riigivõimu kandja valimised korraldama nii, et kui tulevad valimised, siis võib kandidaatidena üles seada ainult neid inimesi, kes ei lähe ainult kohta saama, vaid kellest teada on, et ta võib sel kohal ka tõesti riigile kasulik olla ja kes austavad rahva ja kõigi riigiasutuste õigusi. Niisugune kord, kus riigijuht ainult nimeline võimukandja on, ja kus niisugusel kõrgel kohal seisev juht ilma iga-suguse vastutamiseta võimu oma käes hoiab, niisugune kord võib ainult revolutsiooni sünnitada ja kujuneda kahjuks demokraatlikule riigikorrale.

Niisugune võimu jaotus loob ainult revolutsioonile suunatud olukorra

ja ei kujune rahulikuks demokraatlikuks korraks, kus rahva käes on kõrgem võim ja kus rahvaesindus ausalt saab täita neid ülesandeid, mis rahvas oma võimukülluses temale on edasi annud.

Muidugi on praegusel põhiseadusel

ka puhttehnilisi puudusi palju,

tema on nagu põlve otsas maha kirjutatud, ja inimesed, keda teda kokku on seadnud, on teinud seda suure rutuga ja pean ütleva, ilma teadmisteta ja kogemusteta meie riigi valitsemises! nad ei ole suutnud vigu, mis olid meie endises põhiseaduses, parandada ja kõrvaldada, vaid on selle asemel veel uusi vigu ja hädaohtlikke vahekordi juure põiminud ennemaksvale põhiseadusele.

Selle põhiseadusega ei saa meie rahulikke korda riiki!

Kui mina kindral J. Laidoner'iga koos 2 aasta eest võtsin oma peale raske ülesande, hoida meie riiki verevalamise ja selle eest, et meil ei saaks leida niisugune kord aset, mis meie riigile ja rahvale vastuvõtmata on ja mis kokkukõlas ei ole meie rahva töekspidamistega, siis võtsime eneste peale rasked kohustused, sest teadsime, et meie ei või mingisuguseid vastutulekuid ja kompromisse teha, mis jälle tulevikus võimaldaksid uute rahunutuste tekkimist ja verevalamist ning tekitada hädaohte.

Ja ma ütlen, nõndakaua kui mul jõudu on ja nõndakaua kui ma suudan täita neid kohustusi, mis sel ajal koos kindral Laidoneriga olen võtnud oma peale

ei anna mina mingit nõusolekut kokku kutsuda riigikogu selle praegumaksva põhiseaduse järgi,

sest kui ma seda lubaksin, teeksin ma niisuguse asja, mille eest ma vastutust tulevaste põlvede ees kanda ei või. Ma tahaksin hoiatada meie rahvast niisuguste arvamiste eest, et seda peaks tehtama, sest

selle sammu lubamine tooks enesega kaasa hädaohu.

Seepärast ei ole mingit lootust praegu neil, kes ütlevad, et kutsutagu praegumaksva põhiseaduse järgi riigikogu kokku, seda saada. Kui võim on meie käes, ma ütlen, siis seda võimu, meie riiki hoidvat võimu ei tohi meie anda oma käest kellegi teise kätte, — kõige vähem aga uulitsa kätte, — seni kui ei ole meil niisuguseid asutusi ellu kutsutud, mis annavad meie rahvale võimaluse rahulikult oma riigis töötada ja areneda kindlate ja tasakaalu seatud asutuste kaitsel.

Ja seda silmas pidades, et selles asjas meie rahvas oma võimukülluses ise kõige suurem otsustaja on, olen ma

pöördunud rahva poole

ja rahva käest palunud volitust, et meil lähemal ajal juba võiks kokku tulla rahvuskogu, kes suudaks selgitada neid puudusi, mis põhiseadusel on, koos valitsemise abiga, koos ajakirjanduse arvamisega, — et see rahvuskogu vabalt võiks töötada kõige rahva silme ees ja avalikult meie põhiseaduse parandamise tööd teha ja lõpuks seda vastu võtta.

Kuu aja pärast otsustab seda meie rahvas rahvahääletuses.

Nüüd on mõnelt poolt öeldud, et riigivanemal ei ole seda rahva poole pöördumise õigust, põhiseaduses pole ette nähtud, et ta võib rahva poole niisuguse küsimusega pöörduda. Selle peale tahaksin ma lühidalt vastata.

Meie rahva arusaamise järgi — meie põhiseaduse järgi — ei ole meie riigis mitte ühtki teist kõr-

gemat võimuallikat, kui kogu rahvas ise oma terves koosseisus. Ja seda võimu avaldab ta oma hääleõiguslike kodanikkude otsuste läbi.

Põhiseadusega rahvas, kui kõige kõrgema võimu kandja, kitsendab oma võimu neis piirides, mida ta tarvilikuks arvab endale. Aga iialgi ei anna niisuguses riigis rahvas enese käest kõike võimu ära, sest siis ta ei oleks võimu allikaks, vaid ta oleks kinnijäänud allikas kus ainult muda võib olla, aga mitte väärtuslik tervistandev selge allika vesi. Tema kui allikas peab järjest enesest välja andma õiguse vett, jooksvat tervisevett — õigust. Ja need alad, mis ta enese kätte jätnud, need peavad igavesti kestma. Meie rahvas ei ole enese käest ära annud kõike võimu. Ta on enese käest ära annud teataval viisil seadusandliku võimu, kuid ta on selle enesele jätnud seadusandliku referendumi või rahvahääletuse näol. Ta on enese käest ära annud valitsemise võimu, ta lubab enese nimel kohut mõista. Aga ta ei ole ära andnud õigust, mellega ta loob kõrgemat seadust põhiseadust.

Põhiseadust loov õigus on kõrgem õigus, mis rahval on.

Aga meie riigikogu on rahva õigust põhiseaduse muutmisel püüdnud nii takistada, et see rahva kõrge seisukohaga mitte küllalt kooskõlastatud ei ole. Kui on öeldud, et rahvas otsustab põhiseaduse muutmise, siis ei või keegi muu kui rahvas otsustada, kuidas ja missuguste abinõudega ta põhiseadust muuta võib. Kui aga riigikogu enese kätte võtab õiguse ja võib ette kirjutada, et rahvas võib põhiseadust muuta ainult siis, kui teatav arv sellest osa võtab, siis võib riigikogu asja seadusega niikaugemale viia, et rahvas üldse põhiseaduse muutmist teostada ei saa. Nii võetakse peremehelt õigused ja peremees jääb õigusteta.

Kui ma pöördun rahva poole, et volitusi saada, siis

see ei ole rahva õiguste kitsendamine.

Ma ei nõua endale mingisuguseid õigusi, vaid kui truu rahvateender küsin, kas rahvas tahab vabalt ja rahulikult rahvaesinduse kaudu põhiseadust parandada. Ma arvan, et rahvas aru saab, et siin ei ole tegemist rahva õiguste kitsendusega, vaid siin pöördutakse ta poole kui täisõigusliku peremehe poole ja rahvas annab selleks luba, et valida rahvaesindus põhiseaduse parandamiseks, et põhiseadus oleks kooskõlas sellega, mis rahvas oma rigi aluseks pannud, see on demokraatliku korraga, kus rahvas ise ennast valitseb, ja kus mitte mõni juht pörandaaluste septsustega ei saaks rahvast oma kepaluseks teha.

Mõnel pool öeldakse, et see volitus, mida palun, see olevat blanko, see olevat nagu sea kotis ostmine. Ma ütlen, et

selles volituses on otsused, mis hädatarvilikud ja mis meie riigi põhimõtetele kooskõlas on.

Peale selle, ei mina ega vabariigi valitsus ei taha rahvuskogu käsutada. Ta peab vabalt korraldama ja looma. Meie tahame näha riigivõimu kaitse all töötavat vaba rahva vaba esindust.

Kui öeldakse ja kui kardetakse, et meie rahvas ei oska valida, et rahval ei ole küllalt selgroogu, ja et ta laseb üksikuid enda kukil tantsida ja arvatakse, et

rahvas ei hääleta Rahvuskogu poolt, siis anname seega rahvale vaesusetunnistuse. Aga meie, kui tahame demokraatliku korra juure jääda, siis peame tunnistama, et

meie rahvas küllalt selleks arenenud on ja sellest küllalt aru saab, missugused ta õigused on ja oskab välja saata esindajaid, kes iseseisvalt töötavad ja kes teatud positsioone kaitsta oskavad.

Nii ei ole siin mingisugusest blankovolituse andmisest juttu, vaid meil on tegemist sellega, et tahame saada iseseisvalt tegutsevat rahvaesindust.

Veel tähendaksin selle peale, et küsitakse,

kuidas seatakse kandidaadid üles,

kui rahvas volituse annab rahvuskogu kokkukutsutamiseks. Mina võin siin kindlalt tõendada, et ei vabariigi valitsus, ei mina isiklikult ei ole mõelnud, et meie tahaksime mingisuguseid kunstlikult korraldatud valimisi teha. Rahva enese kätte jääb kandidaatide ülesseadmise vaba algatus. Seadus, mis selleks antakse, ainult märgib ära, kuidas võib registreerida kandidaate, nii see oli meil ka riigikogu valimiste juures. Ja mina võin kindlasti tõendada, et siin ei anta ühelegi organisatsioonile, ühelegi inimeste rühmitusele, ühelegi erakonnale eesõigusi, vaid kõigile kodanikkudele jääb täielik vabadus oma kandidaate üles seada ja nende eest välja astuda ja neid kaitsta. Ja ma usun, et sellest peaks küllalt olema, et lõpeksid jutud, nagu tahetaks siin kunstlikult mingisuguseid vabariigi valituse poolt käsutatavaid nukkusid kokku ajada.

Lõpuks pean ma veel tähendama, on arvamine, et kui rahvahääletusega võetakse vastu volitus riigivanemale, et siis selle tagajärjel nagu mingisugune muudatus võimu juures tuleks, nagu tahaksid need, kes praegu raske ajal võimu käsutanud on, tema juurest taganeda ja nagu oleks siis karta mingisugust võimu libisemist, või rahutusi või mittekorralikku riigiasjade ajamist. Õeldakse, et praegune kord on hea, jäädagu selle juurde.

Ma tähendaksin, mina ei ole isiklikult iialgi mingisuguse hädaohu pärast midagi tegemata jätnud, mis minu kohus on olnud. Mina olen oma elu ajal mitu korda vangis olnud ja olen surma mõistetud olnud ja ma ei ole oma vanas eas mitte läinud kartlikumaks ega pehmemaks, kui olin noores eas, kui elu seisis veel ees. Vanal inimesel ei ole aga nii palju kaotada kui noorel. Võin öelda, kui olen enese kätte võtnud valitsemise võimu ühes kaitsevägede ülemjuhatajaga ja vabariigi valitusega, siis ei mõtle ma mitte taganeda ei nõrkuse, ei kartuse ega mingi muu pärast ja võimu käest ära anda enne, kui rahulikult võin öelda —

nüüd on rahvas oma põhiseaduse kohta oma tahtmise avaldanud, on asütused loonud, võib rahulikult nendega kaasa töötada.

Kui rahvas ei taha koos meiega edasi töötada või meie ise näeme, et aeg on küps selleks, et võime rahulikult lahkuda, siis on ka mul vaba tee minna või jääda, aga poolele teele seisumajäämist ei ole. Seda võitluselippu, mida oleme üles tõstnud, et riiki hädaohu eest kaitsta, seda lippu ei lase enne langeda,

kuni oleme jõudnud sinna, kuhu oleme tee lõppsihi seadnud — meie riikliku, demokraatliku korra uues-tielustamise, uuele alusele seatud kõrgemate asutuste tasakaalustatud tegevuse ja rahuliku ning kindla riikliku korra juurde.

See on siht ja sinna püüame.

Seisumajäämist ei ole, ikka edasi! Ja esimene samm selleks on oma jõud, oma teadmised, tahtmised ja oma mõju seltskonnas selleks liikuma panna, et riigivanema poolt rahvale pöördud ettepanek, anda riigivanemale volitused kokku kutsuda rahvuskogu, saaks

võimalikult suure arvu kodanikkude poolt vastu võetud.

Meie elu on rahva ees möödunud. Meil ei ole midagi häbeneneda, ei ole midagi maha matta. Oleme aastakümneid töötanud demokraatliku riigi saamiseks ja rahva õiguste eest. Meie ei taha seda maha matta, mille eest elus kannatanud oleme, ega luba ka, et teised selle maha mataktsid. Võitleme selle eest, nende riiklikkude põhimõtete eest edasi ja loodame, et ka meie rahva enamus ei lase enesele korda peale suruda, kus rahva võim ühe juhi kätte antakse.

Rahvuskogu peab uuesti ja kindlalt rahva tahte kuju ja kaitset andma.

Rahvuskogu peab meie riigi elu uueks loojaks saama. Rahvuskogu tuleb aga siis kokku, kui rahvas 23., 24. ja 25. veebruaril seda oma hääletamisega otsustab.“

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHTAJA KINDRAL

J. LAIDONER'I KÕNE:

„Lugupeetud kaaskodanikud! Praegu teie kuulsite härra riigivanema selgitavat kõnet meie põhiseaduse praeguse olukorra, põhiseaduse muutmise tarviduse ja võimaluste üle.

Mina tahaksin avaldada mõningaid mõtteid

meie riigi julgeoleku, nii välise kui ka sisemise julgeoleku kohta.

Praegune ilmakord, rahvusvaheline seisukord ja riikide sisemine olukord nõuab, et riigikaitse, riigi julgeolek oleks kindlustatud. Ainult need rahvad ja ainult need riigid võivad vaadata rahulikult tulevikku, kes on oma riikides mõistnud ja jõudnud luua kindla sisemise korra ja kindla riigikaitse korralduse, et valmis olla ennast kaitsma tarvilikul juhul.

Meie riigikaitse korraldus seisab koos kaitseväest ja kaitseliidust. Meie kaitseväl ja kaitseliidul on kaks määratu suurt ülesannet. Esiteks olla valmis riigi julgeoleku kaitseks ähvardava või katsuma ähvardada väljaspoolt. Teine suur ülesanne on seista valvel ka riigi sisemise julgeoleku eest ja olla valmis seda igal juhul kaitsma.

Meie praegune riigikaitse korraldus on tugev organisatsioon.

Kaitseväe ja kaitseliidu tugevamaks küljeks on kõigepealt juhtkond. Meie riigikaitse korralduse juhid, suuremalt osalt vanemad juhid on kõik läbi teinud suure maailmasõja ja pea kõik on nad läbi teinud vabadussõja. Neil on suured kogemused, kindlad traditsioonid ja nad töötavad täie innuga oma ülesande kallal.

Meie kaitseväge, nagu teie teate, ei ole suur, aga ei tähenda sugugi, et tema ei suureneks tarviduse korral. Meie korraldus võimaldab, et meie kaitseväge sõja korral paisub mitme- ja mitmekordseks, ja meie ei lähe vaenlasele vastu mitte palja kätega, vaid meil on tarvilikud relvad ja tarvilikud tagavarad, tarvilik tehniline varustus. Meie paneme välja mitte ainult teatavad jalgväe osad, vaid paneme välja vastavad suurtüki väeüksused, tehnilised väeosad. Meil on ehitamisel praegu kaks täiesti mootsat sõjalaeva ja oma varustust ja relvastust täiendame praegu ja tulevikus järk-järgult. Meie teame aga ühtlasi, et meie kaitseväge ei ole veel igakülgsest täielikult varustatud. Meie kaitseväge varustus ei ole praegu veel see, mida tahaksime näha, kuid ta areneb ühtelugu, meie täiendame seda järk-järgult. Kuid ühtlasi aga teame, et meie riigi majanduslik kandevõime ei ole väga suur, aga siiski ta võimaldab meile meie kaitsevõime järk-järgult täiendada relvadega ja varustada vastavate tehniliste abinõudega. Meie riigil on palju teisi tarvidusi, väljaminekuid ja kulusid, ja seepärast meie kaitseväge ei ole kunagi nõudnud, et temale peaks riigieelarvest antama lõviosa. Meie oleme rahul sellega, mida võimaldab meile meie riigi- ja rahva majandus ja peame tunnustama, et praegusel ajal meie lugupeetud riigivanem on selles mõttes alati kaitsevägele vastu tulnud ja meie oleme seda vastutulekut leidnud ka vabariigi valitsuselt, eriti majandusministrilt.

Ma tähendaksin veel meie kaitsevõime ühele iseäraldusele ja see on

meie kaitseväge tugevad traditsioonid.

Meie oleme võidukalt läbi viinud vabadussõja ja meie oleme päris kindlad, et ka tulevikus niisugusel otsustaval silmapilgul, nagu seda oli vabadussõda, võime välja astuda välise vaenlase vastu, nii nagu see sündis vabadussõja päevil. Meie seisukoht peab olema niisugune, et meie välise hädaohu puhul ei loodaks ainult välise abi peale, vaid meie tahame ise valmis olla ja iseennast kaitsta. Ja meie teame, kui üks riik ise ennast julgeb, jõuab ja tahab kaitsta, siis on tal alati võimalus saada ühel või teisel viisil abi oma sõpradelt, oma pooldajatelt ja teistelt välistelt jõudelt.

Riigi sisemine julgeolek ja selle kindlus

ei ole mitte vähema tähtsusega kui väline julgeolek. Kui riik on sisemiselt korralgeduses, kui ta ei jõua korda pidada, korda kaitsta, siis on selge, et niisugune riik kaua elada ei või, siis leidub keegi teine, kes tuleb ja seal korra maksma paneb, ja siis ei ole enam see riik ise peremees, vaid peremeheks tuleb keegi teine.

Sisemise julgeoleku kaitseks on riigi kaitsevõime, kaitseväge ja kaitseliidul, määrata suur ülesanne. Meie kaitsevõime on ka siin oma teatav traditsioon. Meie kaitseväge ja meie kaitseliit ei ole kunagi olnud ühe teatava partei või teatava voolu

või teatava liikumise käsutuses, ta on alati seisnud riigi sisemise julgeoleku mõttes täielikult riigi kesk- võimu, riigivanema, käsutuses.

Kui meie vaatame tagasi — juba Asutava Kogu päevil, vanem põlv, vanem generatsioon mäletab seda väga hästi, et meie kaitseväge tol ajal võitles rindel tugeva vaenlase vastu, aga

samal ajal sisemiselt ta oli iga silmapilk valmis kaitsma meie seadusandlikku tööd,

ja meie Asutav Kogu töötas just meie kaitsevõime all.

Tulid kurvad 1. detsembri 1924. a. sündmused. Meie nägime, et jällegi meie kaitsevõime, meie kaitseväge ja ka meie politsei olid oma ülesande kõrgusel ja löök, mis tuli meile võrdlemisi ootamata, sai kindlalt tagasi löödud, niivõrd julgelt, niivõrd sihikindlalt, et meil pärast seda sealt poolt enam kordamist ei olnud.

Läheb edasi mõni aasta, tekib vabadussõjalaste liikumine, alguses ideeline, patriootiline ja süütu. Pärast aga muutub see täielikult parteiliikumiseks. See liikumine tahtis haarata ja rünnata väga jultunud meie kaitseväge ja kaitsevõime. Ka enne seda poliitilised parteid olid huvitatud kaitseväge. Valimise aegadel olid nad huvitatud hääle arvust, neid ei huvitanud aga, kas üks või teine kaitseväge osa neile hääled annab, selle küsimuse jätsid nad kõrvale ja see oli nende poliitiline tarkus. Vabadussõjalaste liikumine katsus õnnestada kaitseväge üksusi ja eraldi mõjutada juhtkonda. 1933. a. lõpul ja 1934. a. algul käisid jutud ringi, et teatud kaitseväge üksused ei ole kindlad, on vapside pooldajad ja on valmis isegi osa võtma teatavas mõttes riigipöördest. See oli hädaohtlik aeg meie kaitseväge elus.

Pärast 12. märtsi, kus härra riigivanemaga koos otsustasime sellele hädaohtlikule seisukorrale lõpu teha, sündmused näitasid, et

meie kaitsevõime olid oma suuremas osas siiski kindlad, riigitruud.

ja täitsid täpselt kõiki käske, mis anti riigivõime poolt. Kahe aasta jooksul on tehtud palju tööd ja mina, kui kaitseväge ülemjuhataja, vaatan teatava uhkusega kaitseväge peale ja võin kinnitada, et sama uhkusega võib kaitseväge peale vaadata ka härra riigivanem ja kogu rahvas. 8. detsember näitas, et meie kaitsevõime oma kogu koosseisus olid täitsa kindlad, mida näitas ka see, et vapsid oma mässukavas ei lootnud enam mingisuguse kaitseväge üksuse peale, vaid kavatsesid kaitseväge üksusi rünnates kõrvaldada juhid, pidid neid tapma, maha laskma, et ehk siis oleks lootus kätte saada mõnda kaitseväge osa. Aga mina isiklikult arvan, et see küll korda ei oleks läinud,

neid oleks verise peaga tagasi löödud.

Igatahes verevalamine oleks tulnud, aga võim uulitsale ei oleks läinud, nagu seda lootsid vapsid.

Kokkuvõttes võin kinnitada, et meie kaitseväge on kindel ja tugev organisatsioon välise vaenlase vastu, aga on samuti kindel ja tugev organisatsioon meie sisemise julgeoleku kaitseks ja valveks.

Kaitseväge on luu meie rahva luust ja liha meie rahva lihast.

Arusaadav, et kaitsevägi, kui tugev ja korraldatud organisatsioon, poliitilises elus millalgi, nagu kogu rahvas enamuse, ei saa pooldada mingisugust üksikut voolu, ei saa kalduda ei pahemale ega ka äärmisele paremale poole, ta saab sammuma alati kindlat keskteed, ja selle juures, nii nagu kogu meie rahva enamuse on demokraatlik, niisama demokraatlik on ka meie kaitsevägi.

Ma tuletaksin veel meelde üht asja, — see on

kaitseväge rahvustunne.

Kaitseväes on koondatud meie rahva paremad pojad ja arusaadav, et rahvustunne on kaitseväes sama tugev kui kogu meie rahvas. Selle kõrval on meie kaitseväes täieõiguslikud ka kõik vähemusrühvuste esindajad, aga tingimusega, et nad ei oleks mitte ainult lojaalsed meie riigile, vaid oleks ka truud ja kindlad meie riigi kodanikud.

Nüüd ma tahaksin puudutada veel ka

eelseisvat rahvahääletust.

Härra riigivanem oma otsuses, milles nähakse ette rahvahääletus põhiseaduse parandamiseks või uue põhiseaduse väljatöötamiseks kokku kutsuda rahvuskogu, ütleb, et Eesti riik peab jääma rahvalitsuslikul alusel valitsetavaks vabariigiks, kus kõrgeim võim on rahva käes ja et Eesti riiki juhib valitav riigipea tema poolt ametisse kutsutava valitsuse ning kahekojalise rahvaesinduse tasakaalustatud koostööd. See on ka meie kaitseväge ideaal. Ma võin seda päris kindlasti rõhutada, et kaitsevägi on seda alati pooldanud, ta soovib seda näha ka tulevikus. Arusaadav, et kogu kaitsevägi — ja ma usun kindlasti ka rõhuv enamuse kaitseliidust — seda pooldab, ja need mõlemad organisatsioonid saavad käsi-käes töötama täie jõuga ja südamest selleks, et see otsus, mis rahvahääletamisele tuleb, läheb läbi.

Meil on praegu maksev kord, kus kaitseväge lahed, kui niisugused, ei tohi võtta osa mingisugusest poliitiliste voolude, parteide ja liikumiste tegevusest, ei või olla nende organisatsioonide liikmeiks. Sellekohane seadus on vastu võetud juba riigikogu ajal ja pean tunnustama, et see iseenesest on väga hea seadus. Kaitsevägi ei tohi aktiivselt olla poliitilises võitluses ühe või teise partei, voolu või liikumise poolt, vaid

peab olema kõrgema riigivõimu käsutada

riigivanema isikus. Arusaadavalt sellepärast ka rahvahääletuse korraldada meie vabariigi aastapäeval ja selle eeltöödel kaitsevägi ei saa korraldada mingisuguseid, ja ei tohigi seda teha, propaganda koosolekuid, miitinguid jne., aga see ei tähenda sugugi, et kaitsevägi rahvahääletust ei poolda, ümberpöörduvalt — see on tema ideaal, tema püüab just selle poole, et meie riigis valitseks kindel rahvalitsuslik kord, oleks tugev ja suurevõimeline riigipea. Aga ühtlasi ka, et selle riigipea kõrval töötaksid ka täiesti tasakaalustatud valitsus ja rahvaesindus. Seepärast ka meie kaitseväge lahed teevad kõik selleks, et rahvahääletus saaks jaatava otsuse. See oleks suur samm meie riigikorra teostamiseks ja riigielu korraldamiseks paremuse poole tulevikus.

Veidi teises seisukorras on kaitseliit. Kaitseliit koosneb vabatahtlikkudest kodanikkudest, kes vaba-

tahtlikult annavad oma tööjõudu riigikaitse korraldamiseks. Selles osas, kus kaitseliit on otseses relvade teenistuses, on ta kohta ka maksivad kõik seadused ja ettekirjutused, mis maksavad kaitseväge kohta. Aga kui vabad kodanikud saavad kaitseliitlased täie jõu ja aktiivsusega kaasa aitama, et läbi viia eelseisev rahvahääletus, et otsus oleks jaatav ja läbi viidud suure ja kindla enamusega.

Ma tahaksin puudutada ka veel

meie tuleviku julgeolekuküsimust.

Kaitsevägi ja kaitseliit on praegu ja saavad ka tulevikus olema valvel selleks, — ma ütlen, saavad kindlasti kindlasti valvel olema selleks, et võim meie riigis ei läheks juhuslike võimuhaarajate kätte, et võim ei läheks uulitsale. Seda olla ei tohi ja seda ei saa olema!

Meie kaitsevägi, meie kaitseliit, meie politsei on küllalt tugev, et igal juhul vastu astuda, kui keegi peaks tulema, olgu see paremalt poolt, olgu see pahemalt poolt või mujalt, kes tahaks võimu vägivaldselt haarata, siis ta saab kindla vastulöögi.

Meie ei taha verevalamist, sellest oleme meie ka alati hoidunud varem. Aga kui keegi verevalamist algataks, siis ärge ta pangu pahaks, kui temaga ja tema pooldajatega saab ümber käidud väga kindlalt ja karmilt.

Kaitsevägi suure enamuses ja, ma arvan, kogu meie rahvas pooldab,

et meie riik areneks rahulikult,

evolutsiooni teel. Meie ei taha lubada oma riigikorra arenemise mingisuguseid revolutsioonilisi hüppeid. Need võivad saada meile hädaohlikuks nii sisemiselt kui väliselt.

Eelolev rahvahääletus on üks suur etap, on suur samm selleks,

et korraldada meie riigi elu

ja juhtida seda kindlatele roobastele rahulikult teel, evolutsiooni teel. Ja selle ideaali juurde peame jääma ka tulevikus.

Ma tahaksin alla kriipsutada veel üht, et meie kaitsejõud — meie kaitsevägi, meie kaitseliit ja ka meie politsei on kindlasti valvel ka selle eest, et

meie rahvahääletus läheb läbi rahulikult

ja et tulevikus, kui kokku tuleb Rahvuskogu, et tema saaks töötada rahulikult ja oleks teadmises, et tema selja taga on kindel kaitsekorraldus, kes valvab selle järele, et hädaohk kuskilt tulla ei tohiks ja tulla ei võiks. Ma loodan, et Rahvuskogu võib töötada rahulikult, teades, et meie riigi julgeoleku korraldus — riigikaitse korraldus on kindel ja on alati valvel selleks, et meid ei saa ja et meid ei tohi puudutada keegi väljast ega samuti ka seespoolt.

Ma lõpetan oma lühikesed mõtteavaldused sellega, et veel kord kinnitan — kogu meie kaitsejõud on organiseeritud ja korraldatud kindlalt. Meie kaitseorganisatsioonil on teatud kontinuiteet:

kui lähevad eest vanemad juhid, tulevad otsekohe asemele nooremad,

kes on samutigi hästi ette valmistatud, kes saavad edasi kandma samu traditsioone ja samu põhimõte-

Tee Eesti rahva parema tuleviku poole.

Veebruarikuu rahvahääletus ja Rahvuskogu kokkukutsumine kindlustab Eestile iseseisuvuse ning jäädava, tugeva riigikorra.

Eelolev rahvahääletus 23., 24. ja 25. veebruaril s. a. ja rahvuskogu kokkukutsumine peab andma Eestile tugeva riigikorra ja küllaldase võimuga varustatud stabiilse valitsuse, kusjuures **kõrgema võimu allikaks on rahvas**. Eesti riiki saab juhtima rahva poolt otseselt valitav riigipea, kes kutsub ametisse valitsuse. Selle kõrval saab teotsema **kahekojaline rahvaesindus** valitsusega tasakaalustataud koostööl. Rahvuskogu esimene koda valitakse otsekohehe rahva poolt **isikuvalimise** viisi järele ringkondade kaupa. Seda lihtsat ja selget valimist **on meie rahvas ammu nõudnud** ja nüüd tuleb see esimest korda tarvitusele rahvuskogu valimistel. Teine koda moodustatakse kutsekodade, omavalitsuste, kaitseliidu, ülikooli, kohtu, kiriku ja teistest esindajatest. Rahvuskogu ülesandeks on välja töötada Eestile uus ja parem põhiseadus. Rahvuskogu peab lõpetama oma töö kuue kuu jooksul ja liikmed palka ei saa.

Praegu maksval põhiseadusel on **suuri puudusi**, mis võivad kujuneda riigile teatavatel juhtudel hädaohtlikuks. Kui endise, Asutava Kogu poolt välja töötatud põhiseaduse järele oli kõik võim koondatud rahvaesinduse kätte, siis on praegu maksva põhiseaduse koostajad läinud teise äärmusse. Nad on võimu annud täielikult riigivanema kätte ja see üksik isik võib praeguse põhiseaduse alusel teha, mis ta soovib, ilma, et rahval, või rahvaesindusel oleks palju midagi öelda.

Sarnane olukord on aga **Eestile väga kardetav**. Mõni riigivanem võib, nagu seda näeme praeguse riigivanem K. Pätsi valitsemise juures, oma suurt võimu kasutada maa ja rahva huvides ja valitseda nii, nagu see õige ja õnnistusrikas riigile. Sel korral ei ole sellest midagi halba, et tema kätte on usaldatud nii suur võim. Sootu hädaohtlikuks võib muuta olukord, kui riigivanema kohale satub isik, kes ei hooli ei vabariigi, ega rahva huvidest, vaid hakkab riiki valitsema nii, kuidas seda teha ei tohiks. Sel korral ei ole praeguse põhiseaduse järele ei vahele astujat ega pidurdajat. Sarnane riigivanem võib sisse seada halastamata ainuvalitsuse ja diktatuuri, kuid teda ei ole võimeline keegi keelama.

Ega asjata nimetata praegu maksvat põhiseadust, mis vapside poolt väljatöötataud, **hüppelaua**

teid, sama julgust ja kindlust valmisolekuks riigi ja rahva kaitseks, mida näitas meie sõjavägi meie vabadussõja päevil. Ja ma olen kindel, et meie riik ja rahvas võivad meie kaitsejõudude valvel ja kaitse all areneda rahulikult ja vastu minna ikka paremale ja paremale tulevikule."

K. S a a r, major.
Harju malevapealik.

põhiseaduseks. Vapsid ei meisterdanud selle põhiseaduse juhulikult sarnaseks, vaid neil oli sellejuures oma kindel tagamõte. Seda põhiseadust taheti kasutada **ülemineku lauaks** diktatuuri siseseadmiseks. See aga ei läinud neil, teatavasti, korda, kuna nende plaanid paljastati liig varakult ja aeti nurja 12. märtsil 1934. a.

12. märtsi eelsed sündmused näitasid kogu rahvale, kui hädaohtlikuks võib riigis kujuneda olukord selle põhiseaduse alusel ja et ta tuleb võtta esimesel võimalusel parandamisele ja et sellest tulevad kõrvaldada kõik ilmsikstulnud hädaohtlikud küljed. Seda taotlebki eelseisev rahvahääletus. See on ta siht.

Riigivanem on valinud põhiseaduse parandamiskaudu. Kuna vapside põhiseaduse töötasid välja paar-kolm juhulikku isikut, kel pealegi puudusid riigikogemused ja nende põhiseadus **meisterdati ülepea-kaela põlve otsas**, peab nüüd rahvuskogu poolt valminev uus põhiseadus olema **vaba kõigist neist pahedest**, sest tema väljatöötamisest saavad osa võtma Eesti rahva poolt valitavad paremad pojad ja suurte kogemustega varustatud nii riigi, kui omavalitsuse, kutsekodade ja seltskonnategelased ning rahva poolt valitud esitajad. Kavatsatud rahvuskogu ei ole midagi muud, kui uus Asutav Kogu, kes peab andama riigile niisuguse valitsemise korralduse, mida ei oleks jälle vaja muuta mõne aja pärast, vaid mis võiks jääda püsima kauemateks aastateks. Kuidas sarnast põhiseadust koostada, selleks peaks meil olema juba küllaldaselt kogemusi.

Uus põhiseadus ei tule juhuliku kondikavaga, vaid talle on riigivanem oma otsusega rahvahääletuse ja rahvuskogu kokkukutsumise kohta tõmmatud **kindlad piirjooned**. Selle järele on kindlalt määratud, et **Eesti peab jääma rahvaavalitsuslikul alusel valitsetavaks vabariigiks**, kus suverääniks ja kõrgema võimu kandjaks on rahvas ning et Eesti riiki juhib valitav **riigipea** tema poolt ametisse kutsutava **valitsuse** ning **rahvaesinduse** tasakaalustatud koostööl. **Need on nurgakivid**, millele peab tuginema meie tulevane riigiehitus. Neist on tätsaim see, et Eesti riigi valitsemine peab uue põhiseaduse alusel toimuma **demokraatlikuks ja rahvaavalitsuslikus vaimus**. See on eeloleva uuenduse olulisem põhijoon ja neid riigivanema seisukohti pooldab Eesti rahva suur enamus täiel määral.

Et mõned vastutustundeta isikud kodumaal ja Eestile vaenulikud ollused välismaal on püüdnud levitada kuulujutte, nagu valitseks meil kodumaal praegu diktatuur, on eeloleva rahvahääletuse ja Rahvuskogu kokkukutsumise motiividest seega selgelt näha, et Eestis tõeliselt midagi sellesarnast ei ole, vaid et just vastupidiselt, riigivanem ja valitsus oma sammudega **on päästnud oma isamaa diktatuuri**

eest. Kui nüüd riigivanem kutsub rahvast osavõtma riigi juhtimisest, näitab see ilmekalt, et praegused riigijuhid on pidanud oma lubadust ja on jäänud truuks rahvavalitsuslikule korrale.

Riigivanema K. Pätsi praeguse rahvusliku valitsuse kestel on Eesti rahvas võinud maitsta üle kahe aasta kosutavat rahupõlve. Kodumaal on kõikjal arenenud seesmine ülesehitustöö ja majanduslik olukord on tuntuvalt paranenud. Raske majanduskriisi teravad haavad on valitsuse targal talitusel kadunud põllumajandusest ja tööstus ning kaubandus on Eestis lõonud jälle õitsele. Praegune valitsus on olnud sellejuures ka esimene Eesti iseseisvuse ajaloo, kes loonud riigi tagavara fondi, kuhu juba kogutud hulk raha võimalikeks mustemateks päevadeks. Eesti on kogu maailmas saanud kuulsaks, kus odava ja madala elumaksumuse juures on tööd ja leiba leida kogu rahval ja kus ei tunta enam tööta-töölise klassi. Samuti on meeled inimestel rahunenud, mis enne 12. märtsi pitsutati vapside demagoogiliste hirmulausetega viimse pingeni üles ja kus kodanikel ei olnud enam selgust, mis toob järgmine päev üle riigi valitseb rahu ja on jaluleseatud kindel kord.

Samal ajal oli riigivanemal valminud kindel kava, kuidas ehitada edasi meie riiki nii, et sisemine rahu ja majanduslik edu võiksid edasi kesta ka tulevikus. Juba 17. jaanuaril 1935. a. üleriiklikul riigi- ja omavalitsustegelaste juhtide koosolekul teatas riigivanem, et ta tahab pöörata rahva poole teatega uuenduste läbiviimiseks riigi valitsemise süsteemis ja selle kohta käiva kavaga esineda lähemas tulevikus. Peale selle on seda riigivanem mitmel korral rõhutanud ja ette toonud nimetatud kava üksikasju. Üksikasjaliku kavaga pidi ta esinema Isamaliidu üleriiklikul kongressil 8. detsembril 1935. a., kuid mainitud päeval plaanitud vapside mässukatse tõttu jäi see ära.

Nagu nüüd rahvas näha võib riigivanema otsust, on see põhjalikult läbimõeldud akt, mis ei ole seoses 8. detsembri sündmusega. Nüüd on ta aga rahvale veelgi selgem ja arusaadavam, kui varemalt, miks peame kindlustama edaspidiste võimalike üllatuste ärahoidmiseks oma riigi korda. Riigivanema otsus näitab, et Eesti riiki juhib riigipea ja koos sellega ühtlasi ka valitsust. Ta on valitsuse ametisse kutsuja ja vabastaja ja asetab valitsuse kontakti rahvaesindusega. Nii jääb püsima riigivanema võimukindlus. Selle tõttu ei saa üldse tulla kõne alla, et riigivõim saaks äravesistatud ja muutuks nõrgaks.

Uue korra tugevamaks nurgakiviks on valimised isiku põhimõtte alusel. Isikuvalimine on olnud meie rahva kauaaegseks unistuseks, mis nüüd täitub. Seni püsinud proportsionaalne valimisviis viis rahva omavahel lahku ja oli suurema pahe — erakondade tekitajaks, millest kodanikud lõpulikult tüdinenud. Isikuvalimise põhimõtte sissetoomisel jääb nüüd rahval kandidaatide ülesseadmisel täielik vabadus ja erakondade senine nimekirjade hääletamise moodus kaob lõpulikult. Nii vabaneb Eesti jäädavalt kõikuvast olukorrast, kus teda oli võimalik, kui kellapendlit lükata ühest ohust teise, kuna praeguse põhiseaduse järele võis kodumaal teostada iga 5 aasta järele riigipööret ja revolutsiooni.

Riigivanem on korduvalt toonitanud, et praegune põhiseadus võib saada riigile saatuslikuks. Ta on ainult siis hea, kui riigi eesotsas on tublid ja tasakaalukad juhid, nagu seda näeme praeguse K. Pätsi rahvusliku valitsuse juures. Praegu maksev põhiseadus on selletõttu, kui kolme jalaga laud. Et see laud võiks seista ja oleks tasakaalus, peab puuduva neljanda jala asemel tal hoidma põlve all. Niipea aga, kui võtta põlv alt ära, langeb laud raginal ümber. Kuna praegu sarnast riigilauda hoiavad üleval tublid ja andekad inimesed, ei saa tunda praeguse põhiseaduse raskusi. Kui aga ajad muutuvad ja etteotsa võivad sattuda tasakaalutud mehed, on kohe raskused käes.

Põhiseadus peab olema vaba sarnastest saatuslikest rotiaukudest. Ta peab andma tasakaalustatud riigiaparaadi, kuid valitsusele ka täielise võimukindluse. Uue korra ideaaliks on nii seesmiselt kui väliselt tugev riik ja rahvas. See võtab võõramaistel olustelt lõpulikult võimaluse Eesti siseasjade juure pääsemiseks.

Praegune põhiseadus on — hüppelaua põhiseadus. Ta koostati vapside poolt vaid selleks, et seda kasutada hüppelauana ära juhi põhimõtte ja diktaatori maksmapanemiseks. Tema ainsamaks headuseks oli vaid see, et pääsesime lahti endisest logisevast korrast. Riigikogu erakondade demagoogiast ja lehmakauplemisest.

Vapside poolt meisterdatud ja praegu kehtiv põhiseadus on kallutatud teise äärmusse. Ta on ehitatud nii, et valitsus ei pruugi arvestada üldse rahvaesindusega (näiteks riigi eelarve läbiviimisel). Ta oli nende poolt mõeldud lühikeseks ülemineku aegjärele, mida oleks kasutatud oma rusika lõpulikuks kinnitamiseks eesti rahva turjale.

Ainult õnnelikul kombel oli riigitüüri juures praegune K. Pätsi valitsus selle põhiseaduse maksma hakkamisel, kes on kasutanud teda, et viia kodumaad vastu läbikaalutud, tasakaalustatud ja terve mõistuse järele ehitatud püsiva demokraatliku riigikorra juure.

Eeloleva rahvahääletuse jaatav ja jõuline läbiviimine ning Rahvuskogu kokkukutsumine on meie riiklikule ja rahvuslikule uhkusele suureks jõuallikaks.

Rahvahääletamisel peab rahvas ütlema, et Eesti ei lähe mitte juhi-, vaid oma rahvuslikku rada. Ta ei salli mingisuguseid võõraid vahelesegamisi, olgu see väljastpoolt Eestit juhitud tumedate jõudude, või vapside näol. Ta lõikab ära kõik niidid ja topib kindlalt kinni kõik rotiaugud, kust need söödikud tahaksid tungida sisse, et läbinärda Eesti riigialuseid. See oleks rahva jõuline vastus võõrastele mõjutustele ja see annaks Eestile välispoliitiliselt juure aupaiste sära ning tõstaks ta kuulsust ja lugupidamist teiste riikide peres.

Et praegu maksev põhiseadus on puudulik ja vigane, seda on tunnistanud avalikult ise ta meisterdajad kurikuulsa A. Larka näol, kes möödunud aasta sügisel esitas ta paranduse ja ümbertegemise eelnõu.

23., 24. ja 25. veebruaril toimetulev rahvahääletus on Eesti rahva võitlus oma olemasolu, vabaduse ja iseseisvuse eest. See on eestlaste elutungi võimas väljendus nende vastuseks, kes tulevad käsigranaa-

tidega ta kallale. Kogu seltskond on kutsutud selleks kaasa ühise juhtlause alla „**Rahvuskogu kokku!**“ Rahvale on antud vaba võimalus kaasa tulla tema poolt valitsetavate esindajate kaudu Eesti püsiva riigikorra ehituse lõpuleviimiseks.

See on suur riiklik ja isamaaline akt, mille vastu sõdivad ainuüksi välisjõud ja rahva vaenlased. See aga Eestit ei heiduta, kuna iga rahva keskel leidub juudaseid. Eesti õnn on aga see, et need juudased on sagedasti paljastatud ja seatud alasti rahva silmade ette.

Eesti on teadlik, et üks jagu maailma rahvaid, kes võitlevad ruumi pärast, on heitnud oma pilgu ta nurmedele ja nõlvadele. Need võõrad loevad endid olevat õigustatuks teiste käest seda ruumi ära võtma. Eesti on ka teadlik, et need ollused, kes tungivad peale vapside nime all, ei ole mitte iseseisvad, vaid rippuvad välismõjutuste kapitali löe otsas. Vapside kamba ninamees A. Sirk on ise avalikult öelnud, et nad riigipöörde teostamise korral ei jää mitte üksi, vaid neile tuleb abi väljastpoolt.

Nii meie näeme seda äraandlikku ringkonda liigutamas ülepiiri ulatuvate sõrmede näpunäidetel. Kuigi selle võõra sõrmeotsad liiguvad Eestis, on need sõrmed käe ja keha küljes, mis asuvad väljaspool meie kodumaad. Need ollused aga, kes siin liiguvad praegu mööda maad rahva keskel ringi ja töötavad vastu Eesti asjale, on nende sõrmede poolt varustatud suurte aineliste tagavaradega. On teada, on vapside poolt 8. detsembril 1935. a. plaanitatud venanavere valamise tapatalgude ettevalmistus läinud neil maksma 15 miljoni sendi ümber. See on summa, mis läinud vapsidel maksma kavatsatud veresauna korraldamise esialgsete kulutustena, juurearvamata siia veel palgad nende agentidele ja muud kulud. Nii võib ette kujutada, milliste aineliste võimalustega ja tagavaradega võitleb see rinne.

Meie teame, et tugevad ei ole vapsid, vaid Eesti rahvas on tugev. Tugevad on aga ka need välisjõud, kes seisavad vapside seljataga ja kes neid varustavad juuda seeklitega eestlaste iseseisvuse lämmatamiseks. Sellepärast tuleb võtta seda võitlust, kui eestlaste teist vabadusvõitlust oma maa vabaduse kaitseks. Selles mõttes on veebruari kuu rahvahääletusel kerge teha vahet, kes on meie poolt ja kes on vastu. Need, kes ei taha, et meie riigikord saaks rahva poolt rahvahääletusel kindla aluse jaatava otsuse näol, need, kes ei taha, et meie saaksime korraldatud stabiilse põhiseaduse — need teevad kihutus-tööd rahvahääletuse vastu — on Eesti vabaduse ja iseseisvuse vaenlased.

Eelolev rahvuslik heitlus oma iseolemise eest nõuab meilt suurt ettevaatust ja kindlat meelt. Vaenlane on salakaval ja on end poetanud meie eesti inimeste keskele. Need inimesed on saanud võõra kapitali käsilasteks ja nende seljataga töötab eesti rahvale võõras, kuid hästi juhitud kindralstaap. Seepärast on käimasolev võitlus — võitlus välisvaenlaste vastu ja sarnaneb Eesti rahva teistkordsele heitlusele oma ajaloolise vastase — landesvääriga.

Eesti on olnud üle 1000 aasta võõrastele läbi-käigu maaks, kus puhunud tugevad, võõrad tõmbe-tuuled nii idast, kui läänest. Nüüd on aeg lõpulikult

sulgeda kõik aknad, et need tuuled jääksid meist jäädavalt eemale. Eesti orientatsioon ei ole tuigerdamine ei punase, ega pruuni vahel. Eesti saab olla iseseisev ja seda kindlustada ainult oma puhta ja kindla Eesti orientatsiooniga.

Üks siht on Eesti vaenlastel: Eesti põllud ja metsad, Eesti rannikud ja saarestikud. Tuhat aastat on seda ihaldatud.

Nüüd on saabunud eestlastel aeg, olles omas majas täielisteks peremeesteks, veebruari kuu rahvahääletuse jaataval läbiviimisel kindlalt öelda:

Käed Eesti küljest eemale. — Eesti juhib ise oma saatust!

Eesti riigielu saagu sarnase kindla kuju, mis teeb tulevikus võimatuks igasugused välispidised vahelesegamised. Sellepärast tahetigi seda takistada ja pommide ning granaatidega sundida meie rahvast võõra ikke alla.

Selle kindla korra loomiseks on nüüd Riigivanem annud püsivad raamjooned ja pööranud sellega rahva poole. Rahvas peab nüüd 23., 24. ja 25. veebruaril andma oma suveräänse vastuse.

Riigivanem koos kaitsevägede ülemjuhataja ja Vabariigi Valitsusega, kelle targal juhtimisel on eesti elu kosunud, kutsub rahvast üles riigikorda kindlustama. Sellele sõdivad vastu ainuüksi välisjõud oma käsilaste-vapside näol. Seega on eeloleva rahvusliku aktsiooni puhul rahvahääletuse kompaniides kaks rinnet — Eesti rahva front ja välisjõudude front.

Eesti ei lase end hirmutada pommide ja granaatidega. Eestlaste ühine ja võimne vastus on veebruari kuu rahvahääletusel:

Rahvuskogu kokku!

Rahvahääletusega seoses olevate küsimuste üle kõnelevad raadio kaudu, mida soovitav kuulata:

- 25. jaan. s. a. kell 20.50 — välisminister J. Seljamaa.
- 29. jaan. s. a. kell 21.05 — majandusmin. K. Selter.
  - 1. veebr. s. a. kell 19.35 — propaganda juht H. Oidermaa.
  - 4. veebr. s. a. kell 21.35 — kaitsevägede ülem kindral J. Orasmaa.
  - 6. veebr. s. a. kell 19.20 — piiskop H. B. Rahamägi.
  - 8. veebr. s. a. kell 20.50 — mitropoliit Aleksander.
  - 11. veebr. s. a. kella 20.00—21.00 vahel — kolonel K. Parts.

K. S a a r, major.
Harju malevapealik.

Naiskodukaitse ala.

Ringkiri.

Kõikidele jaoskondade esinaistele.

I.

Naiskodukaitse Esinaine teatab, et sanitaarvarustuse muretsemisel võib avalikult toimuda ning jaoskonnad võivad korraldada avalikke korjandusi, pidusid, loteriisid — sõjaaegse sanitaarvarustuse muretsemiseks kaitseliidule.

II.

Jaoskonna esinai, kes puudusid esinaiste koosolekult, palun pöörduda maleva staapi ametnik E. Otsmanni poole, kelle käes sanitaarvarustuse nimekiri ning valmistatud esemed.

III.

Riiet intendantliseks varustuseks kuulub:

arstipõll (valge riie) — 500 sm.,	67—70 sm. lai,
sanitaarpõll (kollane pleekimata)	500 sm. — 71 sm. lai,
padjapöör	115 sm. — 71 sm. lai,
magadiskott	432 sm. — 89 sm. lai,
padjakott	107 sm. — 71 sm. lai,
voodilina	217 sm. — 142 sm. lai,
	ehk 434 sm. — 71 sm. lai,
aluspüksid	240 sm. — 71 sm. lai,
särgid	300 sm. — 71 sm. lai,
käterätikud	146 sm. — 35 sm. lai,
mantlid (flanell)	276 sm. — 142 sm. lai.

Igal jaoskonnal valmistada:

8 voodilina, 2 pr. aluspükse, 2 särki, 8 padjapüüri, 3 käterätti, 1 halatt, 2 padjakotti ja 2 magamiskotti.

Kui jaoskondadel võimalik, siis võiksid osa jaoskondi muretseda arstipõlled tarvis riiet ja osa sanitaarpõlled jaoks. Varustuse õblemist mitte enne ringkonnakogu koosolekut alata, kuna valmistada tuleb esemeid mitmes suuruses. Mõödud ja lõiked saab ka ringkonnakogu koosolekul.

M. Voore.
Ringkonna esinaine.

Noort kotkaste ala.

NOORTE KOTKASTE INSTRUKTORI 1936. A. VEEBRUARI KUU TÖÖKAVA.

1. veebruaril Viinistu haukaperes.
2. „ Loksa rühmas. Telef. Loksa 7.
3. „ Kõnnu rühmas. Telef. Kolga 15-a.
- 4.—5. „ Suru algkoolis. Tel. Kolga 22/I.
6. „ Kaberneeme algkoolis. Läh. tel. Jõeletme 5/I.
- 7.—10. „ Maleva staabis.
- 11.—12. „ Kudasoo rühmas. Telefon Raasiku 31/I.
13. „ Kallavere rühmas. Telefon Nehatu 3/I.
- 14.—15. „ Maleva staabis.
16. „ Nehatu rühmas. Tel. Nehatu 10-a.
- 17.—18. „ Käesalu algkoolis. Telefon Keila-Joa 8/I.
19. „ Ohtu rühmas. Tel. Keila 24/I.
- 20.—26. „ Maleva staabis.
- 27.—28. „ Järvakandi tehaste rühmas. Läh. tel. 428-20/50.

O. Reintalu.
Maleva pealik.

Väljaandja: Harju maleva Staap.
Vastutav toimetaja: K. Saar.

Järgmine „Harjulane“ ilmub
5. veebruaril s. a.